

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Бердянський державний педагогічний університет

Наукові записки
Бердянського державного
педагогічного університету

Серія: Педагогічні науки

Випуск 2

Бердянськ
2021

УДК 378.001.89(082)
ББК 74.480.46я5
Н 34

ISSN 2412-9208
ICV 2019: 79.31
DOI 10.31494/2412-9208

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Лазарєв Микола Іванович – д.пед.н., професор (Українська інженерно-педагогічна академія);

Павленко Анатолій Іванович – д.пед.н., професор (Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія).

*Друкується за рішенням вченої ради
Бердянського державного педагогічного університету.
Протокол № 3 від 30.09.2021 р.*

**Рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України
збірник включений до Переліку наукових фахових видань України
(категорія “Б”)**

(наказ МОН України №1412 від 18 грудня 2018 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ігор Богданов – доктор педагогічних наук, професор, ректор (Бердянськ), головний редактор; **Ольга Гуренко** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ольга Грауман** – доктор педагогічних наук, професор (Хільдесхайм, Німеччина); **Лариса Зайцева** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Людмила Коваль** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Алла Крамаренко** – доктор педагогічних наук, професор (Бердянськ); **Ільзе Мікельсон** – доктор педагогічних наук, професор (м. Ліепая, Латвійська Республіка); **Вячеслав Осадчий** – доктор педагогічних наук, професор (Кишинів, Молдова); **Алесандро Фігус** – доктор педагогічних наук, професор (Рим, Італія); **Ольга Попова** – кандидат педагогічних наук, доцент (Бердянськ); **Катерина Осадча** – кандидат педагогічних наук, доцент (Мелітополь).

Н-34 Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки : зб. наук. пр. – Вип. 2. – Бердянськ : БДПУ, 2021. – 360 с.

Збірник “Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки” заснований з метою оприлюднення результатів педагогічних досліджень науковців. Публікації репрезентують нові підходи до різних аспектів педагогіки та методики.

За зміст статей і правильність цитування відповідальність несе автор.

© Бердянський державний педагогічний університет, 2021
© Автори статей, 2021

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Berdiansk State Pedagogical University**

**Scientific Papers
of Berdiansk State Pedagogical
University**

Series: Pedagogical sciences

Issue 2

**Berdiansk
2021**

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5
N 34

ISSN 2412-9208
ICV 2019: 79.31
DOI 10.31494/2412-9208

REVIEWERS:

Lazarev Mykola – doctor of pedagogical sciences, professor (Ukrainian Engineering and Pedagogical Academy);

Pavlenko Anatoly – doctor of pedagogical sciences, professor (Khortytsia National Training and Rehabilitation Academy).

*It is published according to the resolution of the Academic Council
of Berdiansk State Pedagogical University
Record № 3 of 30.09.2021*

**According to the resolution of Attestational board of the Ministry
of education and science of Ukraine this edition was included to
the List of scientific professional editions of Ukraine (category B)**
(Resolution of the Ministry of education and science of Ukraine
№ 1412 of 18 December 2018)

EDITORIAL BOARD:

Ihor Bohdanov – doctor of pedagogical sciences, professor, rector (Berdiansk), editor in chief; **Olha Hurenko** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Olga Grauman** – doctor of pedagogical sciences, professor (Hildesheim, Germany); **Larysa Zaitseva** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Liudmyla Koval** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Alla Kramarenko** – doctor of pedagogical sciences, professor (Berdiansk); **Ilze Mikelsona** – doctor of pedagogical sciences, professor (Liepaja, Latvia Republic); **Viacheslav Osadchiy** – доктор педагогічних наук, професор (Melitopol); **Ihor Racu** – doctor of pedagogical sciences, professor (Kishinev, Moldova); **Alessandro Figus** – doctor of pedagogical sciences, professor (Rome, Italy); **Olha Popova** – candidate of pedagogical sciences, associate professor (Berdiansk); **Kateryna Osadcha** – candidate of pedagogical sciences, associate professor (Melitopol).

N-34 Scientific papers of Berdiansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. – Issue 2. – Berdiansk : BSPU, 2021. – 360 p.

The collection of scientific papers of Berdyansk state pedagogical university (Series: Pedagogical sciences) contains results of pedagogical reseach of Ukrainian and foreign scientists. Publications represent new approaches to actual problems of teaching, education and methods.

UDC 378.001.89(082)
LBC 74.480.46я5

© Berdiansk State Pedagogical University, 2021
© Authors of the articles, 2021

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ	
Aliexsieieva Ganna (Berdyansk), Kravchenko Nataliia (Berdyansk), Kuzminska Olena (Kyiv), Horbatiuk Larysa (Berdyansk). Experience in using distance learning systems at universities of Ukraine and Mexico	11
Voshchevska Olga (Kyiv). Correlation of emotional intelligence and leadership qualities of university teachers	28
Мицик Ганна (Бердянськ), Пришляк Михайло (Енергодар). Використання назв професійних кваліфікацій в освітньо-професійних програмах 016.01 – логопедія першого (бакалаврського) рівня вищої освіти	36
Попова Анастасія (Бердянськ). Роль професійних організацій у системі фахового розвитку соціальних працівників: досвід Канади	50
Чурсанова Марина, Гарєєва Фаїна, Савченко Дарія (Київ). Досвід використання технологій дистанційного навчання в освітньому просторі Європи під час пандемії Covid-19	63
ПОЧАТКОВА ОСВІТА	
Кордонець Вікторія (Слов'янськ), Назаренко Маргарита (Миколаївка), Папка Світлана (Вільнянськ), Малій Поліна (Харків). Психолого-педагогічні особливості розвитку комунікативної компетентності у дітей із особливими освітніми потребами	75
Maliy Natalia, Dyachenko Larysa (Sloviansk). The peculiarities of using innovative methods of psychological and pedagogical diagnosis of children with disabilities	82
Попова Ольга, Лесик Анжеліка (Бердянськ). Виховний потенціал уроків читання для формування толерантності молодших школярів	89
Сухопара Ірина (Київ). Потенціал гри в розвитку емоційного інтелекту молодших школярів на уроках читання	97
СЕРЕДНЯ ОСВІТА	
Волинець Тетяна (Київ). Теоретико-методичні підходи до вивчення фізики учнями основної школи засобами мобільних та дистанційних технологій	108
Грицюк Олена, Черненко Варвара, Ляшенко Віктор, Кирилах Наталія (Харків). Використання фізкультхвилинок для розвитку лексичної компетентності учнів першого класу на уроках англійської мови	115
Трифоновна Олена (Кропивницький). Особливості формування дослідно-експериментальної компетентності учнів у білінгвальному освітньому середовищі	123
Shevchenko Maryna (Sloviansk). The peculiarities of using inovative methods on the lessons of the english language in high school	134

ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА	
Ачкан Віталій (Бердянськ), Власенко Катерина (Краматорськ), Лов'янова Ірина (Кривий Ріг), Волков Сергій (Рубіжне). Формування готовності майбутніх учителів математики до інноваційної педагогічної діяльності у процесі першої педагогічної практики	141
Барканов Артем (Бердянськ). Методика формування інтегрованих знань в системі професійно орієнтованого навчання з фізики	150
Белова Марина, Карташова Світлана (Київ). До питання формування професійних компетентностей при вивчанні курсу вищої та прикладної математики	159
Богданов Ігор, Сичікова Яна, Бардус Ірина (Бердянськ). Концептуальні засади підготовки майбутніх фахівців у галузі наноматеріалознавства до продуктивної професійної діяльності	168
Болілий Василь (Кропивницький), Суховірська Людмила (Лиман), Лунгол Ольга (Лиман). Операційний центр безпеки як послуга на основі SIEM	177
Вагіна Наталя, Коваленко Валерій, Онуфрієнко Ольга (Бердянськ). Студентоцентрованість комп'ютерної підтримки навчання комплексного аналізу майбутніх учителів математики	187
Головін Микола, Головіна Ніна (Луцьк). Навчальний приклад маскування інформації в акустичному сигналі	203
Григор'єва Вікторія (Бердянськ). Зміст диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва у педагогічних закладах вищої освіти	211
Грона Наталія (Прилуки). Гнучкі уміння (SOFT SKILLS) у курсі вивчення методики навчання української мови: зміст, формування, детермінація	218
Жигір Вікторія, Горбатюк Лариса (Бердянськ). Професійна підготовка майбутніх мобільних кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти як наукова проблема	227
Коваль Людмила (Бердянськ). Ціннісні орієнтири професійної освіти: методичний аспект	239
Кравченко Людмила, Кравченко Наталія (Бердянськ). Шляхи формування STEM - компетентностей здобувачів природничої освіти	247
Красножон Олексій, Мацюк Василь (Бердянськ). Комп'ютерно-орієнтовані елементи навчання математичних дисциплін майбутніх учителів математики	255
Панкевич Сергій (Луцьк). Сучасне навчальне обладнання з електрики як засіб формування фахової компетентності з фізики	263
Подласов Сергій, Матвійчук Олексій (Київ). Засоби і методика online навчання фізики в технічному університеті	272

Ryzhkova Svitlana (Sloviansk). The peculiarities of using texts in teaching of practice of oral and written speaking for the development of communicative skills of students	281
Saienko Yuliia (Melitopol), Vysochan Lesia (Ivano-Frankivsk), Pletenicka Lidia (Ivano-Frankivsk). Future primary school teachers preparation for ecological upbringing of students as a pedagogical problem of today	288
Тернавська Лілія, Келембет Раїса (Бердянськ). Реалізація індивідуального підходу в процесі самостійної роботи студентів немовних закладів вищої освіти	297
Тіщенко Олена (Маріуполь). Розвиток іншомовної комунікативної компетентності в процесі підготовки майбутніх судноводіїв	305
Точиліна Тетяна (Запоріжжя), Точилін Артем (Київ), Філіппенко Ірина (Запоріжжя). Сучасні підходи до створення підручника з медичної та біологічної фізики для студентів медичного університету	313
Турчин Андрій (Тернопіль), Цар Ірина (Тернопіль). Коучинг як форма активного навчання на заняттях з іноземної мови	321
Шишкін Геннадій (Бердянськ). Цифрові технології у формуванні моделей перехідних процесів в індуктивності та ємності	330
Школа Олександр (Бердянськ). Системно-діяльнісний підхід у навчанні теоретичної фізики в педагогічному університеті	341
Шут Микола, Благодаренко Людмила, Січкара Тарас (Київ). Інноваційний потенціал наукових досліджень на базі педагогічних університетів в освітньому процесі з фізики	350

CONTENTS

GENERAL PEDAGOGICS AND HISTORY OF PEDAGOGICS	
Alekseeva Ganna (Berdiansk), Kravchenko Nataliia (Berdiansk), Kuzminska Olena (Kyiv), Horbatiuk Larysa (Berdiansk). Experience of using the distance learning systems at universities of Ukraine and Mexico	11
Voshchevska Olga (Kyiv). Correlation of emotional intelligence and leadership qualities of university teachers	28
Mytsyk Hanna (Berdiansk), Pryshliak Mykhailo (Enerгодар). Using of professional qualification names in educational and professional programs 016.01 – speech therapy of the first (bachelor's) higher education level	36
Popova Anastasiia (Berdiansk). The role of professional organizations in the system of social workers professional development: the experience of Canada	50
Chursanova Maryna, Gareeva Faina, Savchenko Dariya (Kyiv). Application of distance learning technologies in the educational space of Europe: experience of the education organization during the Covid-19 pandemic	63
PRIMARY EDUCATION	
Kordonets Victoria (Sloviansk), Nazarenko Margarita (Mykolayivka), Papka Svitlana (Vilnia), Maliy Polina (Kharkiv). Psychological and pedagogical peculiarities of the development of communicative competence of children with special educational needs	75
Maliy Natalia, Dyachenko Larysa (Sloviansk). The peculiarities of using innovative methods of psychological and pedagogical diagnosis of children with disabilities	82
Popova Olga, Lesyk Angelika (Berdiansk). Educational potential of reading lessons for formation of junior schoolchildren tolerance	89
Sukhopara Iryna (Kyiv). Potential of game in the development of emotional intelligence of young schoolchildren in reading lessons	97
SECONDARY EDUCATION	
Volynets Tatiana (Kyiv). Theoretical and methodological approaches to physics study by primary school pupils by means of mobile and remote technologies	108
Hrytsiuk Olena, Chernenko Varvara, Lyashenko Victor, Kyrylakha Natalia (Kremenchuk). Soft skills development in computing lessons in secondary school	115
Tryfonova Olena (Kropivnitsky). Features of the formation of research and experimental competence of students in a bilingual educational environment	123
Shevchenko Maryna (Sloviansk). The peculiarities of using inovative methods on the lessons of the english language in high school	134

PROFESSIONAL EDUCATION	
Achkan Vitaliy (Berdiansk), Vlasenko Kateryna (Kramatorsk), Lovianova Iryna (Kryvyi Rih), Volkov Sergei (Rubizhne). Formation of readiness of would-be teachers majoring in mathematics for innovative pedagogical activity in the process of the first pedagogical internship	141
Barkanov Artem (Berdiansk). Formation of integrated knowledge in the system of professionally oriented teaching in physics	150
Belova Maryna, Kartashova Svitlana (Kyiv). Professional competencies formation in the study of higher and applied mathematics discipline	159
Bohdanov Ihor, Suchikova Yana, Bardus Iryna (Berdiansk). Conceptual principles of training future specialists in the field of nanomaterials for productive professional activity	168
Bolilyi Vasyl (Kropyvnytskiy), Sukhovirska Liudmyla (Liman), Lunhol Olha (Liman). Security operations center as a service based on SIEM	177
Vahina Natalia, Kovalenko Valery, Onufrienko Olha (Berdiansk). Student-centered orientation of computer support for the complex analysis course for future mathematics teachers	187
Holovin Mykola, Holovina Nina (Lutsk). Educational example of information masking in the acoustic signal	203
Grigoryeva Victoria (Berdiansk). The content of choral-conducting training of future music art teachers in pedagogical institutions of higher education	211
Hrona Nataliia (Pryluky). Flexible skills in the course of studying the methodology of teaching the Ukrainian language: contents, formation, determination	218
Zhigir Victoria, Horbatiuk Larysa (Berdiansk). Professional training of future mobile qualified workers in professional (professional and technical) education institutions as a scientific issue	227
Koval Liudmyla (Berdiansk). Value guidelines of vocational education: methodological aspect	239
Kravchenko Liudmyla, Kravchenko Nataliia (Berdiansk). Ways of forming STEM - competencies of natural education applicants	247
Krasnozhon Oleksii, Matsiuk Vasyl (Berdiansk). Computer-oriented elements of teaching mathematical disciplines of future mathematics teachers	255
Pankevych Serhii (Lutsk). Modern educational equipment in electricity as a means of formation professional competence in physics	263
Podlasov Serhii, Matviichuk Oleksii (Kyiv). Applications and methodics of online physics learning in technical university	272
Ryzhkova Svitlana (Sloviansk). The peculiarities of using texts in teaching of practice of oral and written speaking for the development of students' communicative skills	281

Saienko Yuliia (Melitopol), Vysochan Lesia (Ivano-Frankivsk), Pletenicka Lidia (Ivano-Frankivsk). Future primary school teachers preparation for ecological upbringing of students as a pedagogical problem of today	288
Ternavska Lilia , Kelembet Raisa (Berdiansk). Implementation of individual approach in the process of students' independent work at non-language institutions of higher education	297
Tishchenko Olena (Mariupol). Development of foreign language communicative competence in process of future navigators' education	305
Tochilina Tatyana (Zaporizhzhia), Tochilin Artem (Kyiv), Filippenko Irina (Zaporizhzhia). Modern approaches to the creation of a textbook on medical and biological physics for medical university students	313
Turchyn Andrii (Ternopil), Tsar Iryna (Ternopil). Coaching as a form of active learning in foreign language classes	321
Shyshkin Gennadiy (Berdiansk). Digital technologies in the formation of models of transients in inductance and capacitance	330
Shkola Olexandr (Berdiansk). System approach in teaching of theoretical physics in pedagogical university	341
Shut Mukola , Blagodarenko Liudmila , Sichkar Taras (Kyiv). Innovative potential of scientific research on the basis of pedagogical universities in the educational process of physics	350

УДК 376.1: 37.018

DOI 10.31494/2412-9208-2021-1-2-288-296

**FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS PREPARATION FOR
ECOLOGICAL UPBRINGING OF STUDENTS AS A PEDAGOGICAL
PROBLEM OF TODAY**

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА
ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ**

Yuliia SAIENKO,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

saenko.yulva@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-9174-7684>

*Bogdan Khmelnytsky Melitopol State
Pedagogical University*

✉ 20, Hetmanska St., Melitopol,
Zaporizhzhia region, 72300

Юлія САЄНКО,

кандидат педагогічних наук,
старший викладач и

*Мелітопольський державний
педагогічний університет імені*

Богдана Хмельницького
✉ вул. Гетьманська, 20,
Мелітополь, Запорізька обл.,
72300

Lesia VYSOCHAN,

Doctor of Pedagogical Sciences,
Professor

vysochan.lesia@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0002-8978-5005>

Lidia PLETENISKA
Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor

*Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University*

✉ 57, Shevchenko St., Ivano-
Frankivsk, 76000

Леся ВИСОЧАН,

доктор педагогічних наук,
професор

Лідія ПЛЕТЕНИЦЬКА,

кандидат педагогічних наук,
доцент

*ДВНЗ «Прикарпатський
національний університет імені
Василя Стефаника»*

✉ вул. Шевченка, 57, м. Івано-
Франківськ, 76000

Original manuscript received: June 4, 2021

Revised manuscript accepted: September 15, 2021

ABSTRACT

The article identifies and characterizes the features of environmental upbringing of primary school students and the preparation of teachers for its implementation as a pedagogical problem of today. The authors research scientific papers on the peculiarities of environmental upbringing of primary school students and teacher training, as well as describe ways to achieve the goal of environmental upbringing in the case of solving a set of interrelated tasks that have educational,

upbringing, and value components. Environmental upbringing is one of the priority areas in the general system of education, aimed at the harmonious development of man, his civic consciousness. Therefore, it cannot be considered as a separate form of education. Although, of course, the relevance and specificity of environmental upbringing encourage us to perceive it as one of the important areas of the overall educational process. In the scientific and pedagogical literature, environmental upbringing and upbringing are interpreted as a psychological and pedagogical process of human impact in order to form knowledge of the scientific foundations of nature, the necessary beliefs and practical skills, a certain orientation and active social position in environmental protection, environmental management and reproduction of natural resources. Modern theory and methods of vocational education offers a concept of philosophical and psychological-pedagogical foundations of the process of professional environmental upbringing of future primary school teachers, emphasizing the role of methods and technologies by which it is possible to implement the content of environmental upbringing, implementing the highest ideals and standards of ecological educated personality of the teacher.

The authors argue that the actualization of the tasks of preparing future primary school teachers for environmental upbringing of primary school students is due to modern socio-cultural circumstances, which allows the formation of environmentally educated personalities capable of self-application of environmental knowledge and skills.

Key words: *environmental upbringing, primary school student, teacher training.*

Introduction. The problem of the relationship between man and nature is reflected in the scientific, socio-cultural, and philosophical works of prominent thinkers Hippocrates, Herodotus, Homer, Aristotle, Plato, who paid special attention to the unity of the components of the system «nature-man». In ancient philosophy, the ecological perception was formulated under the influence of the ideas of a harmonious union of nature with human, based on the universal principles of social variability and structural unity. However, the concept of ecological knowledge was presented in social and abstract form, without taking into account the totality of knowledge about nature and man.

Analysis of basic research and publications. At the origins of environmental education and upbringing were A. Diesterweg, J. Comenius, I. Pestalozzi, K. Roulrier, J.-J. Rousseau and others. In particular, namely Rousseau first formulated the concept of *nature accordance* education, which takes into account the age of the child, takes place in the bosom of nature and emphasizes the crucial importance of nature as an educational factor. Diesterweg emphasized that nature is an essential component of real education, the way of moral and intellectual education. The outstanding Czech pedagogue Comenius made a significant contribution to the development of the question of the role of nature and ecological upbringing in children. A human, in his opinion, is part of nature and must develop according to the laws of nature. Proper upbringing, according to Comenius, should be built following the nature of the child, its capabilities. Later, M. Montessori, J. Korchak, K. Ushynsky, L. Tolstoy, V. Sukhomlynsky, S. Amonashvili, G. Kostyuk, and others continued this direction.

The process of education, including environmental upbringing, plays a significant role in the formation of human capital (Azhazha etc., 2015). Well-known Ukrainian scientist O. Dukhnovych, based on the principle of nature accordance, believed that in the process of teaching the younger generation should learn real knowledge.

The outstanding Ukrainian scientist-pedagogue V. Sukhomlynsky made a significant contribution to the theory and practice of ecological education and upbringing. He formulated the principles of pedagogical guidance of emotional and rational perception of nature. Sukhomlynsky attached great importance to nature as a way of physical, mental, ecological, moral and aesthetic education. Sukhomlynsky proved that a caring attitude to nature is best formed only when a child himself improves the environment with his work, and the beauty of native places should become the most precious for everyone. These highly humane ideas were implemented by the scientist-educator in the real «health garden» of Pavlysh school (Sukhomlynsky, 1960). V. Sukhomlynsky with his colleagues (like-minded people), in particular, primary school teachers, developed an interesting and original system of travel to the sources of thought and native language. These unusual classes were called *lessons of thinking in nature*. Each lesson had its purpose, provided a specific range of things and phenomena for observation (Sukhomlynsky, 1960).

The purpose of the article is to determine the features of the preparation of future primary school teachers for environmental upbringing of students as a pedagogical problem of today.

Results and discussions. Continuing the analysis of modern approaches to the environmental upbringing of students, we will emphasize what is important for further coverage of the author's opinion. It is about the hierarchical relationship between environmental education and environmental upbringing. Currently, in the psychological and pedagogical literature, there are two approaches to this problem.

According to the first approach, there is a certain distinction between environmental education and environmental upbringing. In particular, his supporters insist that environmental education is related to the educational process and affects the field of rational thinking, while environmental upbringing is focused primarily on the emotional and sensory world of the person and contributes to the formation of his worldview. Ukrainian researchers V. Krysachenko and M. Khylo also emphasize that it is inexpedient to consider these processes as a whole in methodological terms. After all, the phenomenon of upbringing is not limited to education and is much more complex in its content. However, scientists warn against the other extreme. They point to the illegality of the perception of environmental upbringing as a completely separate form of education.

According to the second approach, environmental education and environmental upbringing are intertwined, complementary, and interdependent. They are aimed at achieving a common result – the formation of an ecologically educated personality. Thus, the process of environmental education and upbringing must be considered as a whole,

because the impact of social information, educational efforts occurs simultaneously on two channels, on two levels: rational and emotional.

Ukrainian scientists define the relationship between environmental education and upbringing as «inseparable parts of the comprehension of knowledge, traditions, the experience of a single whole, based on the principle of continuity, accompanying a person throughout his active life» (Vasyuta etc., 2003)

Further analysis of this contradiction showed «the falsity of the theoretical position, according to which the processes of education and upbringing are taken into account separately. It is expedient to speak about their unity», which in the context of ecological education and upbringing is realized through the system of relations «man-nature» and understanding of its general laws.

Environmental upbringing is one of the priority areas in the general system of education, aimed at the harmonious development of man, his civic consciousness. Therefore, it cannot be considered as a separate form of education. Although the relevance and specificity of environmental upbringing encourage us to perceive it as one of the most important areas of the overall educational process. In the scientific and pedagogical literature, environmental education and upbringing are interpreted as a psychological and pedagogical process of human impact in order to form knowledge of the scientific foundations of nature, the necessary beliefs and practical skills, a certain orientation, and active social position in environmental protection, environmental management, and reproduction of natural resources.

In the context of our study, A. Kurylovych's point of view on the functioning and development of environmental upbringing of primary school students in the second half of the twentieth century in modern Ukraine is interesting. The researcher believes that this process should be considered in two time periods: as part of the Soviet Union (1950-1980 years) and as part of the independent Ukrainian state (1990s). This division is due to different approaches to the process of education in general, environmental in particular in the analysed period (Kurylovych, 2014).

One of the most important features of upbringing, in particular in the sense of environmental upbringing, is its longevity, as each person is subject to changes in their own personality throughout life. Based on the theory of education, Polish scientists point out of the existence of four orientations that affect the essence and objectives of this process. There are a sociological, normative, psychological and eclectic orientations.

From the point of view of ecological upbringing of a society in which upbringing plays a dominant role, the most fundamental seems to be the sociological orientation of the theory of upbringing. It focuses researchers on the theory of educational society, in which the educational process is determined by the impact on the subject of the main micro-, meso- and macrostructures of society, upbringing environments, or social forces.

We agree with the opinion of the Belarusian scientist E. Rapatsevich that upbringing has a broad, social meaning. The upbringing is the function

of society in preparing the subordinate generation for life. Pedagogical meaning is a specially organized and controlled process of human formation, carried out by teachers in educational institutions and aimed at personal development, transmission of socio-historical experience to new generations to prepare them for social life and productive work.

The complexity of environmental problems in conditions of turbulence in the economy and society requires to ensure conditions for increasing the level of environmental safety (Suchikova, Nestorenko, etc., 2018) and, accordingly, to consider comprehensive environmental upbringing as one of the most important factors in surviving Ukrainian society. It is necessary to move from declarations of its priority to filling it with real state-political, socio-economic, and scientific-technological content. Under these conditions, the formation of the ideology of national-state revival should include the greening of public opinion as a factor in the consolidation of society, the implementation of profound reforms. And to neglect this is unacceptable.

We are impressed by the general opinion of researchers that education should be considered not as a political, but primarily as a cultural and historical value, where it is given a priority role in the socialization of the individual, as well as in the development of its individuality and identity. Subject-subject relations are decisive in this process (Марплмова, 2008). It is in this context that S. Goncharenko defines upbringing. In particular, in the Ukrainian pedagogical dictionary education is defined as a process of purposeful, systematic formation of personality, due to the laws of social development, the action of many objective and subjective factors. In a broad sense, it is the whole sum of influences on the human psyche, aimed at preparing it for active participation in the production, social, and cultural life of society (Goncharenko, 1997).

One of the central problems in creating the psychological foundations of modern environmental upbringing is the problem of studying the psychological mechanisms of human interaction with the natural world. According to L. Vygotsky «the only educator who can cause new reactions in the body is the personal experience of the body. Only that connection remains valid for him, which was in his personal experience. That is why personal experience becomes the base of work» (Vygotsky, 1982).

Interaction with natural objects can stimulate a person to analyze their characteristics, emotional reactions, behavior concerning this natural object. Such a reflexive analysis as a consequence of interaction with nature determines the moral self-control of the individual, i.e. conscience. «Ecological conscience», as V. Yasvin calls it, forces a person to form moral obligations for himself about the objects of nature, to demand their fulfillment, and to make a self-assessment of actions.

Analyzing the views of specialists in environmental upbringing, we can conclude that the purpose and intentions of the individual with the development of personality begin to be determined by accepted and developed values, moral beliefs, principles, ideals, worldview. Instruments of «deep ecology» can help at this stage of personality development – by

involving them in the educational process. That is, there is a clearly expressed anthropocentric position. I. Zverev held the same point of view. He criticized the content of school education, in particular approaches to the coverage of human activities in nature, mainly only on the positive side. The school, in his opinion, practically doesn't acquaint pupils with negative activity of the person to the nature. As a result, yesterday's students are not psychologically prepared for a critical analysis of their actions in the natural environment. We find the same opinion in A. Zakhlebny. Thus, the scientist emphasizes the lack of coverage of the relationship between man and society with nature. The impact of human activities on the natural environment is unilaterally revealed, which creates difficulties for rational and emotional substantiation of the need for environmental activities, weakly expressed or no critical assessments of the state of the environment or individual human actions (Zakhlebny, 1981).

We believe that this approach deepens the existing contradictions between the constantly changing reality and reproductive-declarative methods of environmental upbringing; increased volumes of environmental information and outdated methods of its processing; actively implemented modern pedagogical technologies and the lack of their methodological support in the process of environmental upbringing.

At the same time, achieving the goal of environmental upbringing is possible in solving a set of interrelated tasks that have educational, edifying, and value components: educational (formation of a system of knowledge about the interaction and relationship of components of the system «man-nature-society» and ways to optimization); edifying (formation of motives, needs, and skills of ecologically expedient behaviour, a healthy way of life); valuable (formation of attitude to nature as a universal, self-sufficient value; the desire for responsibility for its preservation).

The essence of environmental upbringing in primary school students has highlighted the features of this process: the development of environmental consciousness and feelings; formation of ecological activity; instilling behavioural skills in nature; overcoming the consumer attitude to nature. All these features are prolonged in time. They have a complex meaning, require personal activity.

In the context of our study, a primary school continues, started in preschool, the purposeful formation of the ecological culture of the child, which is based primarily on the principles of continuity. According to M. Drobnokhod, this is the period of entry of a small inquisitive traveller to the «Temple of Science» to meet the need for knowledge of the natural world. It is important, that the outlook and worldview of the primary school student are based on the defining concepts of «ME», «WORLD OF NATURE», «ANOTHER PERSON (world of people)», «HEALTH» through the establishment of direct, feedback and indirect connections between them. Based on established and self-conscious connections, each student should form his/her imperatives of environmentally sound behaviour. An essential moment in the development of the ecological consciousness of an primary

school students is the self-awareness of these connections, their self-discovery, and the obligatory perception through the prism of one's own «Me», i.e. personal significance.

Modern theory and methods of vocational education offers a concept of philosophical and psychological-pedagogical foundations of the process of professional environmental upbringing of future primary school teachers, emphasizing the role of methods and technologies by which it is possible to implement the content of environmental upbringing, implementing the highest ideals and standards of educated personality of a teacher.

In developing the analysis of the essence of environmental upbringing and the content of its components, we cannot ignore its deep valuable meaning. According to M. Kagan's theory of values, value is a form of manifestation of a certain type of relationship between subject and object, the specificity of which lies in the procedure of establishing relations that occur not with another object (natural, social), but with the subject that freely chooses its behaviour.

In the philosophical encyclopaedic dictionary, the term «values» is defined as appropriate and desirable, as opposed to real and existent. Values act as a basis for action, directing individual and collective action and activity.

S. Lebid emphasizes that through the individual's awareness of the value of the object, its evaluation, a special value attitude is formed, the characteristics of which are selflessness, spiritual desire, and voluntary free choice associated with a sense of satisfaction. The values have a bipolar structure because in terms of values, the subject's view of the object is determined by its importance in the life of the subject (Lebid, 2001).

The essence of the upbringing process, including environmental, is primarily in the formation of a system of values, without excluding other aspects of upbringing. Education of value categories of schoolchildren is conditioned by the following factors: social (axiosphere of society, family, and school), activity (teacher's purposeful activity and pupils' value-oriented activity), biological (sex, age, and physical condition). The insufficient attention to these factors significantly reduces the effectiveness of the teacher in educating the value orientations of students in the process of environmental upbringing.

It should be emphasized that the modern school occupies a leading position in the formation of ecological culture, ecological consciousness of students. But despite all efforts, this task remains unsolved. Students are often dominated by consumer attitudes to nature. They are characterized by a low level of values to nature, poorly developed personal need for practical participation in real environmental activities.

Conclusions. Given the above, we can state that the actualization of the tasks of preparing future primary school teachers for environmental upbringing of primary school students due to modern socio-cultural circumstances, which allows the formation of ecologically educated personality capable of self-application of environmental knowledge and skills.

Література

- Ажажа М.А., Гонда В., Несторенко Т.П. Человеческий капитал: теоретические основы и механизмы развития. *Problems of spatial development of socio-economic systems: economics, education, medicine. Monograph.* Opole : WSZiA, 2015. С.63-69. <https://cutt.ly/cWJ2p1M>
- Васюта, О. А., Васюта, С. І., Філіпчук, Г. Г. *Екологічна політика: національні та глобальні реалії* (Т. 4). Чернівці : Зелена Буковина, 2003. с. 21.
- Виготский, Л. С. *Собрание сочинений: в 6-ти томах* (Т.1). Москва: Педагогика, 1982. 487 с.
- Гончаренко, С. У. *Український педагогічний словник*. В С. Головка (ред.). Київ: Либідь, 1997.
- Захлебный, А. Н. *Школа и проблемы охраны природы*. Москва, 1981. 184 с.
- Курилович, А. Ю. Нормативно-правові та методичні аспекти процесу екологічного виховання учнів початкових класів (друга половина ХХ століття). *Наукові записки: збірник наукових статей*. Київ: Видавництво НДУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. СХХІ (121), С. 99-105.
- Либідь, С. Г. *Формування екологічної культури учнів 7-11 класів у процесі вивчення курсу екології* : автореф. дис. канд. пед. наук. Український педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Київ, 2001. С. 17-19.
- Марглагова, К.Г. *Виховання в учнів ціннісного ставлення до природи: навчально-методичний посібник*. Дніпропетровськ: Видавництво «Наука і освіта», 2008. 134 с.
- Сичікова, Я.О., Несторенко, Т.П., Остенда, А., Філіп, С. Підвищення рівня екологічної безпеки та екологічного зростання курортної зони шляхом впровадження альтернативних джерел енергії. *Conference Proceedings of the International Scientific Conference "Economic and Social Focused Issues of Modern World"* (24-25.10.2018, Bratislava, Slovak Republic). The School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, 2018. С. 112-119. URL: <https://cutt.ly/TWHFMJ2>
- Сухомлинский, В. А. *Верьте в человека: (из опыта работы Павлышской средней школы Онуфриевского района Кировоградской области)*. Москва: Молодая гвардия, 1960. 112 с.

References

- Azhazha, M.A., Gonda, V., Nestorenko T.P. (2015). Chelovechesky`j kapu`tal: teorety`chesky`e osnovy y` mexany`zmy razvy`tya [Human capital: theoretical foundations and development mechanisms]. *Problems of spatial development of socio-economic systems: economics, education, medicine. Monograph.* Opole: WSZiA, с.63-69. <https://cutt.ly/cWJ2p1M> [in Russian].
- Vasyuta, O.A., Vasyuta S.I., Filipchuk G.G. (2003). *Ekologichna polity`ka: nacional`ni ta global`ni realii* [Environmental policy: national and global realities] (Vol. 4). Chernivtsi: Green Bukovyna. p. 21. [in Ukrainian].
- Vygotsky, L.S. (1982). *Sobranie`e sochy`neniy`* [Collection of works] in 6 volumes (Vol. 1). Moscow : Pedagogy. 487 s. [in Ukrainian]
- Goncharenko, S. U. (1997). *Ukrayins`ky`j pedagogichny`j slovny`k* [Ukrainian pedagogical dictionary]. In S. Golovko (Ed.). Kyiv: Lybid, p.53 [in Ukrainian].
- Zakhlebnyi, A. N. (1981). *Shkola i problemy` ohrany pry`rody* [Shkola y` problemy` ohrany pryrody]. Moskva. 184 s. [in Russian].
- Kurilovich, A. Yu. (2014). Normaty`vno-pravovi ta metody`chni aspekty` procesu ekologichnogo vy`xovannya uchniv pochatkovy`x klasiv (druga polovy`na XX stolittya) [Normative-legal and methodical aspects of the process of ecological education of primary school students (second half of the XX century)]. *Naukovi zapy`sky` : zbirny`k naukovy`x*

statej [Scientific notes: a collection of scientific articles]. Kyiv : NDU Publishing House named after MP Dragomanova, CXXI (121), pp. 99-105. [in Ukrainian].

Lebid, S.G. (2001). *Formuvannya ekologichnoyi kul'tury' uchniv 7-11 klasiv u procesi vy'vchennya kursu ekologiyi* [Formation of ecological culture of students of 7-11 grades in the process of studying the course of ecology]. avtoref. dy's. kand. ped. nauk. National Pedagogical Dragomanov University, Kyiv, pp. 17-19. [in Ukrainian].

Maglamova, K.G. (2008). *Vy'xovannya v uchniv cinnisnogo stavlennya do pry'rody* [Education of students' values to nature] : navchal'no-metody'chny'j posibny'k. Dnepropetrovsk: Publishing House «Science and Education». 134 s. [in Ukrainian].

Suchikova, Ya.O., Nestorenko, T.P., Ostenda, A., Filip, S. (2018). *Pidvy'shchennya rivnya ekologichnoyi bezpeky' ta ekologichnogo zrostannya kurortnoyi zony' shlyaxom vprovadzheniya al'ternatyvny'x dzherel energiyi* [Increasing the level of environmental safety and environmental growth of the resort area through the introduction of alternative energy sources]. *Conference Proceedings of the International Scientific Conference "Economic and Social Focused Issues of Modern World"* (24-25.10.2018, Bratislava, Slovak Republic). The School of Economics and Management in Public Administration in Bratislava, pp. 112-119. <https://cutt.ly/TWHFMJ2> [in Ukrainian].

Sukhomlinsky, VA (1960). *Ver'te v cheloveka: (y'z opyta raboty Pavlyshskoy srednej shkoly Onudory'evskogo vprovadzhennya rajona Ky'rovogradskoy oblasti)* [Believe in man: (from the experience of Pavlysh secondary school of the Onudorievsky district of the Kirovograd region)]. Moscow: Young Guard, 112 p. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті визначено та схарактеризовано особливості екологічного виховання учнів початкової школи та підготовки вчителів до його здійснення як педагогічну проблему сьогодення. Здійснено аналіз наукових праць, присвячених цій проблемі, а також описані шляхи досягнення мети екологічного виховання у разі вирішення сукупності взаємопов'язаних завдань, що мають освітню, виховну та ціннісну складові. Екологічне виховання є одним із пріоритетних напрямів у загальній системі виховання, спрямованим на гармонійний розвиток людини, її громадянської свідомості. Тому його не можна розглядати як виокремлену форму виховання. Хоча, безумовно, актуальність і специфічність екологічного виховання спонукають сприймати його як один з найбільш важливих напрямів загального виховного процесу. У науково-педагогічній літературі екологічна освіта та виховання трактуються як психолого-педагогічний процес впливу на людину з метою формування в неї знань наукових основ природокористування, необхідних переконань і практичних навичок, певної орієнтації та активної соціальної позиції в галузі охорони довкілля, раціонального природокористування й відтворення природних ресурсів. Сучасна теорія та методика професійного навчання пропонує певну концепцію філософських та психолого-педагогічних основ організації процесу професійного екологічного виховання майбутніх учителів початкових класів, акцентуючи увагу на ролі методик та технологій, за допомогою яких можливо реалізувати зміст екологічного виховання, утілюючи в життя найвищі ідеали й еталони екологічно вихованої особистості вчителя. З огляду на викладене, можемо констатувати, що актуалізація завдань підготовки майбутніх учителів початкових класів до екологічного виховання молодших школярів зумовлена сучасними соціокультурними обставинами, за яких уможливлується формування екологічно вихованої особистості, здатної до самостійного застосування отриманих упродовж навчання екологічних знань і вмінь.

Ключові слова: екологічного виховання, учні початкової школи, підготовка вчителів.